

Beszámolók □ Szemlék □ Referátumok

Akik nem vesznek igénybe szakirodalmi információt (Egy szovjet felmérés eredményei)

A szakirodalmi információk fogyasztóiról a Szovjetunióban is sokkal többet tudnak, mint azokról, akik nem élnek a szakmai tudás növelésének és a minőségi munkavégzés elősegítésének e lehetőségével. Éppen ezért határozták el, hogy reprezentatív felmérést végeznek e témakörből, mégpedig az intézmények és vállalatok jellemző típusait és a szakemberek különféle kategóriáit egyaránt felölelve.

A vizsgálatot gondosan készítették elő. Mindekelőtt abban döntöttek, hogy kit tekintsenek olyannak, aki nem használ információt. Mindent összevéve azokat a szakembereket sorolták ide, akik egy esztendő leforgása alatt egyetlen alkalommal sem keresték fel az intézményi-vállalati szakkönyvtárat, és nem vették igénybe az intézményi-vállalati szakkönyvtárat, és nem vették igénybe az intézményi-vállalati információs-dokumentációs szervezeti egység biztosította szolgáltatásokat sem.

Az adatgyűjtés egyöntetűsége és megbízhatósága érdekében a munkaigényesebb, a hosszabb időt igénybe vevő módszer, azaz a kikérdezést választották, amelyhez előzetesen kérdező biztosoakat kellett kiképezniük. (A 43 kérdező biztos a kijelölt intézményeknél-vállalatoknál négy hónap alatt végezte el az anonimitás garantálásával folytat adatgyűjtést, egy-egy kikérdezés átlagosan 8 percet vett igénybe.)

A "nagy akció" megkezdése előtt – kis mintasokaságon – próbát is tartottak, úgyhogy az adatgyűjtés zömét már kikerült kérdésekkel és kérdészi módszerrel végezheték el.

Az 1. táblázatból a vizsgálat vertikuma és az derül ki, hogy egyes szintjein milyen a használók

és a nem használók aránya. A táblázat utolsó rovatában az intézményi-vállalati információs-dokumentációs infrastruktúra osztályzata látható, amelyet – egy 1-10 közötti skálán mozogva – szakemberek állapítottak meg előzetesen abból a célból, hogy feltáruljon a nem használat és a helyi információs lehetőségek közötti összefüggés is.

1. táblázat

A felmért intézménytípusok és az információhasználók és nem használók aránya

Sor- szám	Intézménytípus	Az összes potenciális fogyasztó közül		A helyi-inf. részleg osztályzata
		használó %-ban	nem használó %-ban	
1.	Akadémiai kutatóintézet	89	11	8
2.	Ágazati kutatóintézet	64	36	9
3.	Műszergyártási fejlesztő intézet	57	43	6
4.	Gépgyártási fejlesztő intézet	54	46	4
5.	Műszergyártó vállalat (kis szériás)	52	48	6
6.	Gépgyártó vállalat (nagy szériás)	46	54	3
7.	Kísérleti üzem	43	57	7
8.	Szerszámgépgyár – leányvállalat	8	92	2
9.	Tervező és technológiai intézet	52	48	5
Átlag		54	46	–

A táblázatból "kiolvasható" még: az intézete-
ket tekintve 38%, az üzemeket tekintve 62%, a
6-nál jobb osztályzatú helyi információs részlege-
ket tekintve pedig 39% a nem használók aránya.

A "miért nem vesz igénybe információt?"
kérdésre 40 féle választ lehetett egymástól meg-
különböztetni. A válaszok és súlyarányuk megis-
merése egyaránt gondolkodásra készítet. A 2. táblázat ezt teszi lehetővé.

2. táblázat

Ki miért nem használ információt

Sor szám	A válasz	Aránya az összes vá- laszban, %
1.	Az általam ellátott munkakörhöz nincs szükség információra	18,6
2.	Annyira el vagyok látva alapfeladattal, hogy nincs időm információval foglalkozni	7,3
3.	Az én munkámhoz mindenekelőtt üzemi információra van szükség, nem pedig szakirodalomra	7,3
4.	Az információra szükség van, de nincs időm a kikereséséhez és a hozzáféréséhez. Ha a helyembe hoznák, talán még hasznosítanám is	7,2
5.	Munkám tartalmát tekintve nincs szükségem szakirodalmi információra	5,6
6.	Munkám egyedi specializáltsága folytán semmiféle szakirodalmi információra nincs szükségem	5,6
7.	Számomra az összes információ — közvetlen feletteseim utasítása. Semmi másfélére nincs szükségem	5,4
8.	Tevékenységem szférájában mindent tudok. Kiegészítő információkkal nem tudok mit kezdeni	5,3
9.	Eddig semmiféle információra nem volt szükségem	4,7
10.	Munkában mindaddig semmi újdonság nem fordult elő, és nem fordulhat elő a jövőben sem	4,5
11.	Rutin-munkát végzek. Ezért nincs szükségem semmiféle információra	3,6
12.	Kísérletezőnek (konstruktőrnek, tervezőnek) szakirodalmi információ — ez teljesen lehetetlen	3,4
13.	A munka teljesen gyakorlati, nincs szükségem semmiféle információra	2,3
14.	Hullámzó feladatok. Nem kell információ	2,2
15.	Az állományban nincs nekem szükséges információ. Ezért megvagyok nélküle	2,2
16.	Munkámban semmi érdekes dolog nem fordult elő, s bizonyára a továbbiakban sem fog előfordulni. Nincs szükség információra	1,7
17.	Ha a technológia eldöntötte, a technológusnak nincs szüksége semmiféle információra	1,7
18.	Információval foglalkozni nincs idő és nincs miért, így hát azzal foglalkozom, hogy a csavarok rendben legyenek	1,6
19.	Az információs részlegről semmit nem tudok, nem élek információval	0,9
20.	Semmit sem hallottam az információs tevékenységről, nem élek információval	0,9
21.	Információval nem élek, mivel részfoglalkozású vagyok (betegeskedem, nyugdíjasként dolgozom stb.)	0,9
22.	Legfőbb dolog a terv! Nincs idő információval foglalkozni	0,7
23.	Nincs semmiféle kényszer az informálódásra. Egész életemben megvoltam nélküle, pedig jól dolgozom	0,7
24.	Nem élek információval, mivel úgy gondolom, a ráfordított idő nagyobb, mint a haszon	0,6
25.	Több műszakos munka. Nincs módomban információt használni	0,6
26.	Információt nem használok, az információs ráfordítások nem érik meg a pénzüket	0,4
27.	Információt nem használok. Nem értek egyet azzal, hogy kézikönyveket nem kölcsönöznek, másféle irodalomra viszont nincs szükségem	0,4
28.	Levelező úton tanulok, a tankönyveken kívül másféle irodalomra viszont nincs szükségem	0,4
29.	Voltam már az információs részlegben, de semmi érdekeset nem találtam ott. Többet nem megyek	0,4
30.	Az információs munkának semmi hasznát nem látom	0,4
31.	Nem vagyok elégedett a vállalat információs szervezetével, ezért nem használok információt	0,4
32.	Képtelen vagyok a nekem szükséges információ kikeresésére, és nem is segít nekem ebben senki	0,4
33.	A munkahelyemtől távol van a könyvtár (más épületben), s ezért nem tanulmányozom az információt	0,4
34.	Nem tudom eldönteni, milyen információra van szükségem, de nem is segít benne senki	0,4
35.	Nem elégít ki az állomány zárt polcos tárolása, így nem vagyok hajlandó információkat keresni	0,3
36.	Az információs szolgálat nem dolgozik este, amikor szabadidőm van, munkaidőben viszont nem érek rá információval foglalkozni	0,2
37.	Azért nem használok információt, mert a műszaki részlegek nem kölcsönöznek, munkaidőmben pedig nincs mód az információk tanulmányozására	0,2
38.	Tartózkodom az információtól, mivel engem nem elégítenek ki a szolgáltatások határidői	0,2

39. A mi munkahelyünket az információs szolgálat nem látja el, odajárni viszont nincs időm 0,1
40. A vizuális információ minősége nem kielégítő, másfélre nincs szükségem 0,1

A táblázat kb. 5 ezer megkérdezett válaszát tömöríti. A 3. táblázatban a nem használók 21 féle beosztás szerint vannak csoportosítva.

3. táblázat

Nem használók beosztás szerint

Sorrendi hely	Beosztás	Nem használó az adott kategória %-ában
1.	Főművezetők és művezetők	74
2.	Vezető főmérnökök és mérnök közgazdászok	70
3.	Vezető és főmérnökök irányító és funkcionális szervezeti egységekben	59
4.	Termelő részlegek mérnökei	59
5.	Mérnök technológusok	58
6.	Mérnökök irányító és funkcionális szervezeti egységekben	55
7.	Termelő részlegek főmérnökei	55
8.	Főmérnök technológusok és a technológiai csoportok vezetői	50
9.	Főmérnökök, mérnök konstruktőrök és tervezők	48
10.	Mérnök kutatók, fejlesztők és tervezők	47
11.	Részleg- és műszakvezetők	45
12.	Műhelyvezetők és helyettesek	40
13.	Főmérnök kutatók, fejlesztők és tervezők	38
14.	Vezető mérnök konstruktőrök	38
15.	Vezető mérnök technológusok és a műszaki irodák vezetői	38
16.	Irányító és funkcionális szervezeti egységek vezetői és helyettesek	37
17.	Vezető mérnök kutatók, fejlesztők és tervezők	24
18.	Tudományos, fejlesztő és tervező szervezeti egységek helyettes vezetői	12
19.	Vállalatok és szervezetek helyettes vezetői	8
20.	Tudományos segédmunkatársak	0
21.	Tudományos főmunkatársak	0

Az akár riasztónak is minősíthető adatokat a következő tények enyhítik:

- ◆ a kikérdezett sokaság 9%-a valójában informálódik, mindössze a helyi információs szolgáltatásokat nem veszi igénybe, mivel elégedetlen velük,

- ◆ jellemző volt, és az informálódás társadalmi ázsiójának növekedését tanúsította, hogy azok 90%-a is, akik az informálódás haszontalan vagy szükségtelen voltával magyarázták negatív magatartásukat, szinte szégyenkeztek amiatt, hogy a nem használók közé sorolták őket.

Az "informálódni szükségtelen" választ adók csupán 10%-a nem érzékeli még az iménti ázsió növekedést. Közülük az alábbi jellemző típusok alakíthatók ki:

- ◆ a mindent tudók, akik főként a 21-24 és az 1-3 éves munkavisztonnyal rendelkezők közül rekrutálódtak,
- ◆ a szkeptikusok, ami az 5-12 éves munkavisztonnyal rendelkezők jellemző megbetegedése,
- ◆ az agilisek — leggyakrabban 9-14 éves munkavisztonnyal,
- ◆ a közömbösek — szinte minden korcsoportban, bár a fiatalok között viszonylag ritkábban,
- ◆ a szótfogadók, akiket ugyancsak minden korcsoportban meg lehet találni,
- ◆ az önállóak, nekik rendszerint igen rövid — 1-3 éves — a munkaviszonyuk,
- ◆ a "csak"-kal, azaz érdemi indoklás nélkül válaszolóak — leginkább a 15-25 éves munkaviszonyúak között,
- ◆ a kívülállóak, főként a négy évnél rövidebb ideje foglalkoztatottak között,
- ◆ a panaszkodók, akiknek fő érve: még soha semmit nem hallottak az információs munkáról és szolgáltatásokról; minden korcsoportban akad belőlük.

A felmérés eredményeit országsszerte ismertették. Ezek az alkalmakon számos kérdés hangzott el. És természetesen válasz is. E csokorból mindössze egyetlen kérdést és egyetlen választ idézünk, de a legjellemzőbbet:

- ◆ Ha egyszer a "nem használat" olyannyira káros, ugyan miért nem keltett mind a mai napig komoly nyugtalanságot a legkülönfélébb információs szolgáltatások részéről?
 - ◆ Ennek fő oka, úgy tűnik, hogy az információs szolgáltatások többségének (műszaki és személyzeti) lehetőségei még túlságosan korlátozottak, s így gondolni sem mernek az általános információ fogyasztásra.
- Ez világos beszéd. És valóban erről van szó.

/BURYJ-ŠMAR'AN, O.E.: Problema "nepotreblaniâ informaci: kak ee rešat'? Po materialam issledovaniâ = Naučno-tehničeskaâ informaciâ, 1. ser. 10. sz. 1984. p. 13-21./

(Futala Tibor)